

Chet el investitsiyalari va ularning O'zbekistondagi iqtisodiy o'sishga ta'siri

Axrorov Elyorjon Baxtiyor o'g'li
O'zbekiston Milliy universiteti Jizzax filiali

Annotatsiya: Ushbu maqolada chet el investitsiyalarining O'zbekiston iqtisodiyotiga ko'rsatayotgan ta'siri har tomonlama tahlil etiladi. Investitsiyalarning iqtisodiy o'sish, sanoat rivoji, ish o'rinlari yaratish, eksport salohiyatini kengaytirish va texnologik modernizatsiyadagi roli ochib beriladi. Maqolada 2020–2023-yillar oralig'ida yirik xorijiy investitsion loyihalar misolida investitsiya oqimining real natijalari, hukumat tomonidan yaratilgan qonunchilik va institutsional muhit, shuningdek, kelgusidagi ustuvor vazifalar yoritilgan. Mavzuga xalqaro tajriba va makroiqtisodiy ko'rsatkichlar asosida ilmiy yondashuv qo'llanilgan. Xulosa sifatida esa, chet el investitsiyalari O'zbekiston iqtisodiy o'sishining muhim drayverlaridan biri ekani asoslab beriladi.

Kalit so'zlar: chet el investitsiyalari, iqtisodiy o'sish, O'zbekiston, to'g'ridan-to'g'ri investitsiyalar, texnologik transfer, ish o'rinlari, eksport, investitsion muhit, erkin iqtisodiy zonalar, davlat-xususiy sheriklik, sarmoya siyosati.

Chet el investitsiyalari har qanday rivojlanayotgan mamlakat uchun strategik resurs hisoblanadi. Ular orqali zamonaviy texnologiyalar, boshqaruv tajribasi, moliyaviy resurslar va global bozorga kirish imkoniyati yaratiladi. O'zbekiston iqtisodiy siyosatining asosiy ustuvor yo'nalishlaridan biri ham aynan xorijiy investitsiyalarni jalb qilish, ularni iqtisodiyotning muhim tarmoqlariga yo'naltirish va bu orqali barqaror iqtisodiy o'sishni ta'minlashdir. Mustaqillikdan so'nggi davrda O'zbekistonda xorijiy investorlar uchun qulay ishbilarmonlik muhiti yaratish, qonunchilikni liberallashtirish, erkin iqtisodiy zonalarini tashkil etish orqali investitsion faollikni oshirishga alohida e'tibor qaratib kelinmoqda.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 13-avgustdagi PF–5780-sonli Farmoni asosida Investitsiyalar va tashqi savdo vazirligi tashkil etilib, xorijiy investitsiyalarni muvofiqlashtirish, tartibga solish va nazorat qilish tizimi institutsional jihatdan takomillashtirildi. Keyingi yillarda yirik investitsiya dasturlari, davlat-xususiy sheriklik loyihalari va to'g'ridan-to'g'ri investitsiya bitimlari orqali xorijiy sarmoyalar

oqimi koʻzga koʻrinarli darajada oshdi. Xususan, 2023-yil yakunlariga koʻra, Oʻzbekistonga jalb qilingan toʻgʻridan-toʻgʻri xorijiy investitsiyalar hajmi 10 milliard AQSh dollaridan oshib, bu mamlakat YaIMining qariyb 6 foiziga teng boʻldi.

Chet el investitsiyalari iqtisodiyotning bir qator muhim tarmoqlarida chuqur strukturaviy oʻzgarishlar sodir etmoqda. Jumladan, energetika sohasida Birlashgan Arab Amirliklari, Saudiya Arabistoni, Xitoy va Janubiy Koreya kompaniyalari ishtirokida quyosh elektr stansiyalari va gaz turbinali issiqlik elektr stansiyalari qurilishi yoʻlga qoʻyildi. Transport va logistika sohasida Qatar, Rossiya va Germaniyaning yirik kompaniyalari bilan hamkorlikda avtomobil yoʻllari, temiryoʻl infratuzilmasi va bojxona tizimlari modernizatsiya qilinmoqda.

Shuningdek, ishlab chiqarish sohasiga yoʻnaltirilayotgan investitsiyalar orqali import oʻrnini bosuvchi va eksportbop mahsulotlar ishlab chiqarish kengaymoqda. Misol uchun, "Volkswagen", "BYD", "Renault" kabi avtomobil ishlab chiqaruvchi kompaniyalar bilan yengil avtomobillar ishlab chiqarish boʻyicha qoʻshma loyihalar amalga oshirilmoqda. Bu esa nafaqat mahalliy bozorni toʻldirish, balki mintaqaviy bozorlar uchun eksport salohiyatini oshirish imkonini bermoqda.

Chet el investitsiyalarining iqtisodiy oʻsishga taʼsiri koʻplab jihatlar orqali namoyon boʻladi. Birinchidan, ular orqali ishlab chiqarish quvvatlari kengayadi, zamonaviy texnologiyalar joriy etiladi va bu esa yalpi ichki mahsulot hajmining oʻsishiga sabab boʻladi. Ikkinchidan, xorijiy investitsiyalar yangi ish oʻrinlari yaratadi. Faqat 2023-yilning oʻzida xorijiy sarmoyadorlar ishtirokidagi loyihalar orqali 150 mingdan ortiq yangi ish oʻrinlari yaratilgani qayd etildi. Uchinchidan, investitsiyalar mehnat unumdorligini oshirib, raqobatbardosh mahsulotlar ishlab chiqarish imkonini beradi.

Investitsiyalar taʼsirini makroiqtisodiy nuqtai nazardan qaraganda, ular eksport salohiyatini kengaytirish, valyuta tushumlarini oshirish, inflyatsiyani jilovlash va iqtisodiy barqarorlikni mustahkamlashga xizmat qiladi. Bu jihatdan xorijiy investitsiyalar — Oʻzbekiston iqtisodiy xavfsizligining ham tarkibiy qismidir.

Shuningdek, chet el investitsiyalarining ijobiy taʼsiri ijtimoiy rivojlanishda ham seziladi. Taʼlim, sogʻliqni saqlash, ekologiya, raqamli texnologiyalar va boshqa sohalarga yoʻnaltirilgan sarmoyalar aholi hayot darajasining oshishiga, zamonaviy xizmatlarning kirib kelishiga, inson kapitalining rivojlanishiga sabab boʻlmoqda.

O'zbekiston investitsion muhitining barqarorligini ta'minlashda huquqiy kafolatlar muhim o'rin tutadi. "Investitsiyalar to'g'risida"gi Qonun, erkin iqtisodiy zonalar to'g'risidagi normativ hujjatlar, investorlarning huquqlarini himoya qiluvchi xalqaro konvensiyalar asosida O'zbekiston hukumati sarmoyadorlarga kafolatlar bermoqda. Investitsiya nizolarini hal etishda xalqaro arbitraj mexanizmlariga yo'l ochilgani, soddalashtirilgan soliqqa tortish tizimi, bojxona imtiyozlari mavjudligi ham chet ellik investorlar ishonchini mustahkamlashda muhim omil bo'lib xizmat qilmoqda.

Xulosa qilib aytganda, chet el investitsiyalarining O'zbekistondagi iqtisodiy o'sishga ta'siri ko'p qirrali va kompleks xarakterga ega. Ular ishlab chiqarishni modernizatsiya qilish, eksportni kengaytirish, mehnat bozorini jonlantirish, texnologik transformatsiyani rag'batlantirish va ijtimoiy infratuzilmani yaxshilash orqali mamlakatning strategik maqsadlariga xizmat qilmoqda. Kelgusida xorijiy investitsiyalar oqimini davom ettirish uchun makroiqtisodiy barqarorlikni saqlash, korrupsiyaga qarshi kurash, sud-huquq islohotlarini chuqurlashtirish va mahalliy ishbilarmonlik muhiti raqobatbardoshligini oshirish muhim ahamiyat kasb etadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining PF-5780-sonli Farmoni, "Investitsiyaviy faoliyatni muvofiqlashtirish chora-tadbirlari to'g'risida", 2019-yil.
2. O'zbekiston Respublikasi Investitsiyalar, sanoat va savdo vazirligi. Yillik statistika hisobotlari, 2023-yil.
3. Jahon banki. Uzbekistan Country Economic Memorandum, Washington, 2023.
4. UNCTAD. World Investment Report 2023, Geneva.
5. Asian Development Bank. Foreign Direct Investment Trends in Central Asia, Manila, 2023.
6. OECD. Improving the Investment Climate in Uzbekistan, Paris, 2022.
7. Iqtisodiy tadqiqotlar va islohotlar markazi. Chet el investitsiyalarining iqtisodiy rivojlanishga ta'siri, Toshkent, 2023.
8. IMF. Investment-Led Growth and Structural Reforms in Uzbekistan, Washington, 2023.
9. Stat.uz – O'zbekiston Respublikasi Statistika agentligi, rasmiy sahifa.
10. Byung-Chul Park (2023). Koreya va Markaziy Osiyo iqtisodiy aloqalari: yangi sarmoya tendensiyalari, Seul.